

Lemma over Gerhard Chorus

uit de Allgemeine Deutsche Biographie

De originele tekst in Duits (overgebracht uit het gotisch schrift), gevolgd door de vertaling.

Aus: Allgemeine Deutsche Biographie, Neudruck der 1. Auflage 1876 (Duncker & Humblot, Berlin 1968). S. 137-138.

Chorus: Gerhard

Ch., in den Geschichtsquellen gewöhnlich Ritter Ch. genannt, war für Aachen die bedeutsamste Persönlichkeit des 14. Jahrhunderts und ist in der Folgezeit neben Karl dem Größen im Munde der Aachener der populärste Name geblieben. Er war von grösser politischer Bedeutung für seine Vaterstadt, war siebenmal regierender Bürgermeister, einmal gleichzeitig Bürgermeister, Vogt und Maier und Haupt des Erbraths, welche letztere gegenüber die Zünfte nur noch zu geringer Geltung gelangt waren. Den Ritter rühmt man dreier monumentaler Werke wegen, nämlich des äußeren Mauerrings der Stadt - der innere, ältere war im 12. Jahrhundert auf Befehl des Staufers Friedrich I. entstanden -, des Baues des gewaltigen gothischen Chores an der Pfalz- und Krönungskapelle und des herrlichen Rathauses auf dem Boden der vormaligen Pfalz Karls des Größen. Von den bis jetzt bekannten Quellen des 14. Jahrhunderts nennt ihn keine ausdrücklich den Urheber jener Bauten, erst eine von Lorsch in den Annalen des Vereins zur Geschichte des Niederrheins und der Erzdiözese Köln herausgegebene Chronik, welche bis 1481 geht, bezeichnet ihn als den Erbauer des Rathauses; aber die Tradition hält fest daran, ihn als den Urheber der drei wichtigsten Bauten des 14. Jahrhunderts zu ehren und so gewissermaßen als den zweiten Gründer Aachens zu verherrlichen; selbst die Krönungskirche, welche nur den sterblichen Resten zweier Kaiser, Karls des Großen und Otto's III. eine Stätte gewährt hatte, gestattete dem verdienten Manne in der westlichen Vorhalle ein Grab mit der Inschrift:

*Gerardus Chorus miles virtute sonorus
Magnanimus multum, scelus hic non liquit inultum.
In populo magnus, in clero mitis ut agnus.
Urbem dilexit et gentem splendide rexit,
Quem Deus a poena liberet barathrique gehenna*

die seinen ritterlichen Muth, seine hochherzige Gesinnung, seine Milde gegen den Klerus, seine Liebe zur Stadt und endlich die Vortrefflichkeit seiner Verwaltung hervorhebt, aber von dem Verdienst um die großartigen städtischen Bauten schweigt. Leider besitzen wir nur wenig ins Einzelne eingehende Darstellungen der Zeit des 14. Jahrhunderts, welche für Aachen eine Blüteperiode war, um den vollen Antheil würdigen zu können, welchen Gerhard Ch. an der Entfaltung dieser Blüte hatte; aber das steht fest, dass in den Jahren wo er siebenmal Bürgermeister der Stadt war, in Aachen nichts Wichtiges ohne seine Leitung oder ohne seine Theilnahme geschah. Im J. 1327 ordnet er die Angelegenheiten eines städtischen Spitals, 1334 reitet er gefangener Lombarden wegen nach Köln,

Rideggen, Siersdorp und Maastricht – Lombarden wirkten seit 1291 als Geldwechsler in Aachen für Handel und Gewerbe wohlthätig – ; beim Besuche der Kaiserin Margaretha, Ludwigs IV. Gemahlin, im J. 1338 in Aachen trug er als Haupt einer blühenden Stadtgemeinde die Hauptsorge für Aufnahme, Bewirthung, Zerstreung und Beschenkung der hohen Frau und ihres Gefolges. In demselben Jahre widmete er seine Tätigkeit der Gründung der Kurgerichtsordnung, des iudicum electivum, zur Aufrechterhaltung der bürgerlichen Ordnung. Das Gericht bestand bis zu Ende des 18. en Jahrhunderts. Ueberall , wo es die Ehre und das Wohl seiner Vaterstadt galt, war Gerhard Ch. tätig, so als im J. 1351 die Stadt als eine gleichberechtigte mit dem Erzbischofe Wilhelm von Köln, mit dem Herzoge Johann III. von Brabant und der Stadt Köln den berühmten Landfriedensbund schloß. Um seiner Vaterstadt den noch von Kaiser Ludwig IV. bestätigten Besitz der Galmeigrube Altenberg vor habgierigen Nachbarn zu sichern, unterhandelte er mit Brabant und Limburg zu großer Zufriedenheit Aachens zu Brüssel, Limburg, Furen und Witten. In dem Streite zwischen Kaiser und Papst beschied jener Abgeordnete der Städte 1338 zunächst nach Frankfurt, dann nach Mainz. Aachen sandte jedesmal seinen Gerhard Ch., um es zu vertreten. Als 1346 Reichsfürsten und Städte einen Tag nach Köln anberaumten, um die Wahl eines neuen Königs zu berathen, schickte Aachen auch dahin den Ritter Gerhard Ch. Rechnet man zu dem Gesagten des Ritters freundschaftliche Beziehungen zu den Dynastengeschlechtern der nähern und weiteren Umgebung Aachens, zu den Kirchen, Klöstern und Spitalern Aachens und Burtscheids, so erkennt man, dass Gerhard Ch. für Aachen nicht bloß im 14. Jahrhundert, sondern auch für die Folgezeit eine der hervorragendsten Persönlichkeiten war. Mit vollem Recht erhielt der verdiente Mann sein Grab in der Krönungskirche. Probst Wilhelm von Wied stiftete im J. 1397 ein Wachlicht an demselben. Bei Gelegenheit, wo im vorigen Jahrhundert die Vorhalle zur Kirche gezogen wurde, entfernte man das Grab. Die oben erwähnte von Lörch herausgegebene Chronik sagt zum Jahre 1367: Starb h. Gerhartt Chorus und worth begraben aen die Wolffthuer. Er thet bei seinem Leben das rhaet oder statthauß erstmael aenlegen. Man vergl. Quix, Biographie des Ritters Ger. Chorus, Aachen 1842 und Haagen's Geschichte Aachens I. Band, Aachen 1873.

[Vertaling:]

Chorus: Gerhard

Ch., in de historische bronnen doorgaans aangeduid als Ridder Ch., was voor Aken de meest betekenisvolle persoonlijkheid van de 14^e eeuw en is in de tijd daarna met Karel de Grote in Aken's volksmond de populairste naam gebleven. Hij was van grote politieke betekenis voor zijn geboortestad, was zeven keer burgemeester, eenmaal tegelijkertijd burgemeester, voogd en meier en hoofd van de ambachtsraad, ten opzichte waarvan de gilden toen nog pas geringe invloed hadden. De ridder wordt ook geroemd vanwege drie monumentale bouwwerken, namelijk de buitenste ringmuur om de stad – de binnenste, oudere, ontstond in de 12^e eeuw onder Frederik I van Hohenstaufen -, de bouw van het enorme gotische koor aan de keizerlijke kroningskapel en het prachtige raadhuys op de grondvesten van het keizerlijke paleis van Karel de Grote. Van de tot nu bekende bronnen uit de 14^e eeuw noemt geen enkele hem uitdrukkelijk als oprichter van die gebouwen, pas een door Lörch in de analen van de Vereniging voor de geschiedenis van het Rijngebied en het diocees Keulen uitgegeven kroniek, die tot 1481 gaat, noemt hem als bouwer van het raadhuys; de traditie hem als bouwer van de drie belangrijkste bouwwerken van de 14^e eeuw te noemen blijft echter hardnekkig, waardoor hij in feite als tweede stichter van Aken wordt

verheerlijkt; zelfs de kroningskerk, die alleen plaats bood aan de stoffelijke resten van twee keizers, Karel de Grote en Otto III, gunde de geprezen man een laatste rustplaats in de westelijke voorhal, met als grafinscriptie:

*Gerardus Chorus miles virtute sonorus
Magnanimus multum, scelus hic non liquit inultum.
In populo magnus, in clero mitis ut agnus.
Urbem dilexit et gentem splendide rexit,
Quem Deus a poena liberet barathrique gehenna*

die zijn ridderlijke moed benadrukt, zijn edele inborst, zijn milde bejegening van de clerus, zijn liefde voor de stad en tenslotte de voortreffelijkheid van zijn bestuur, maar niet rept over verdienste voor de grootse stedenbouwkundige werken. Helaas beschikken we over onvoldoende gedetailleerde schetsen over de tijd van de 14^e eeuw, die voor Aken een bloeitijd was, om het aandeel dat Gerhard Ch. aan de ontplooiing van deze bloei had ten volle recht te doen; vast staat echter, dat in de jaren dat hij zeven keer burgemeester van de stad was, niets van belang plaats vond zonder zijn leiding of deelname. In het jaar 1327 beheerde hij de aangelegenheden van een stadsziekenhuis, in 1334 reisde hij vanwege gevangenen genomen Lombarden naar Keulen, Rideggen, Siersdorp en Maastricht – Lombarden waren sinds 1291 in het belang van handel en bedrijvigheid in de stad actief als geldwisselaars – ; bij het bezoek van keizerin Margaretha, echtgenote van Lodewijk IV, in 1338 nam hij als hoofd van de stad de zorg op zich voor de huisvesting, bediening, ontspanning en een gastvrij onthaal voor de hoogheid en haar gevolg. In hetzelfde jaar hield hij zich bezig met de vestiging van het Kuurrecht, het iudicum electivum, om de burgerlijke orde in de stad te verzekeren. Dit recht bleef tot eind 18^e eeuw van toepassing. Steeds als het ging om de eer en het welzijn van zijn stad was Gerhard Ch. betrokken, zoals in het jaar 1351 toen de stad met aartsbisschop Willem van Keulen, met hertog Jan III van Brabant en de stad Keulen het beroemde verdrag over de openbare orde sloot. Voor het waarborgen van de rechten van zijn vaderstad op de zinkgroeve Altenberg tegenover begerige burens onderhandelde hij tot grote tevredenheid van Aken met Brabant en Limburg in Brussel, Limburg, Voeren en Wittem. In het conflict tussen de keizer en de paus werden afgezanten van de steden naar Frankfurt en vervolgens naar Mainz ontboden. Steeds vaardigde Aken Gerhard Ch. af. Ook toen in 1346 rijksvorsten en steden naar Keulen trokken voor overleg over de keuze van een nieuwe koning liet Aken zich door Gerhard Ch. vertegenwoordigen. Telt men daarbij de vriendschappelijke betrekkingen van Gerhart Ch. met de adellijke geslachten in de naaste en verre omgeving van Aken, met de kerken en kloosters en de ziekenhuizen van Aken en Burtscheid, dan moet erkend worden, dat Gerhard Ch. niet alleen in de 14^e eeuw maar ook voor de tijd nadien een van de meest voortreffelijke personen voor Aken is geweest. Met het volste recht kreeg hij dan ook zijn graf in de kroningskerk. Deken Willem van Wied wijdde in 1397 een waaklicht aan hem. Toen in de vorige eeuw de voorhal bij de kerk werd getrokken, werd het graf geruimd. In de eerder vermeldde door Lörsh uitgebrachte kroniek staat over het jaar 1367: stierf de heer Gerhartt Chorus en werd hij begraven bij de Wolfsdeur. Tijdens zijn leven nam hij het initiatief voor de bouw van het raadhuis.

Vergelijk Quix, Biografie van ridder Gerhard Chorus, Aken 1842 en Haagen's Geschiedenis van Aken, deel 1, Aken 1873.

(Overbrenging uit gotisch schrift en vertaling: Boudewijn Chorus)